

Rosemary Clark

Kosmologi i Egypten

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

KOSMOLOGI I EGYPTEN

Rosemary Clark

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

Kosmologi i Egypten

Af Rosemary Clark
Fra *The Sacred Tradition in Ancient Egypt*

(Oversættelse Thora Lund Mollerup & Erik Ansvang)

"... alle gudernes navne har været kendt i Egypten
fra tidernes begyndelse."

Herodot

Gudinden Hathor

Egypterne gav hende navnet *Het-Her*, men grækerne havde åbenbart nemmere ved at udtale navnet *Hat-Hor*, og derfor gav de den smukke egyptiske gudinde, der repræsenterede kærlighed, glæde, musik og dans, navnet *Hathor*. Senere kopierede grækerne desuden Hathors egenskaber, da de skabte gudinden *Afrodite*, som skulle herske over alle amourøse forhold i menneskeheden.

I romerriget satte man Hathors "kult" i forbindelse med romernes tilbagevendende festligheder, der endte i orgier af begærtifredsstillelse – fra sexorgier, berusede drikke- og ædegilder til primitiv dyretilbedelse. Kritikere af disse fester var dog mest af alt forargede over dyrkelse af et symbol, der repræsenterede en kvinde. Der fandtes endog nogle, som mente, at årsagen til israelitternes moralske dekadence var deres tilbedelse af Hathor i skikkelse af en guldkalv, og de betragtede gudindens hellige mysterier som et eksempel på den egyptiske religions degenererede natur.

Fødsel og død

Men inskriptioner i templer og grave viser tydeligt, at denne gudetradition var gennemsyret af astronomisk videnskab, healingmetoder og begravelsesceremonier, som alle omhandlede det område, der havde allerstørst interesse i det egyptiske

samfund – *fødsel og død*. Hathors indflydelsessfære rakte fra de himmelske regioner til den lokale fysiske begravelsesplads, og det er minutiøst beskrevet i hundredvis af bønner og tusindvis af tekster, der er dedikeret til hende med tilnavne som "*Ras øje*", "*Herskerinden i Øst*" og "*Manuens frue*" – og det er kun nogle få eksempler på gudindens mange tilnavne, der skulle forklare hendes komplekse karakter.

Årsagen er, at den egyptiske *Het-Her* repræsenterede vigtige metafysiske principper i mennesket, for hun havde opsyn med de forandringer i kroppens form, som den gennemgår i utallige cyklusser fra undfangelsen til vækkelse af seksualiteten og endelig til kroppens fysiske opløsning efter døden.

Horus og Apollo

Sidestilling, sammenblanding og begrænsning

De mangfoldige egyptiske guddomme, deres forbindelser og funktioner, har sandsynligvis været et af de mest fascinerende og spekulative fokuspunkter for de, der beskæftiger sig med det gamle Egypten. I den græsk-romerske tid var det almindeligt, at udenlandske besøgende associerede de græske og romerske guder med den egyptiske gudekreds, og i en stor del af datidens litteratur med referencer til disse guddomme sammenlignes de egyptiske guder i flæng med guder fra andre kulturer. Vidomsguden Tehuti – som grækerne kaldte Thoth – blev f.eks. sidestillet med Hermes, og Heru – som grækerne kaldte Horus – blev sammenlignet med Apollo. Fortolkningen af den egyptiske kosmologi blev på denne måde forenklet af den begrænsede åndelige og metafysiske forståelse hos fremmede observatører. Denne tendens fortsætter i nutiden, for forskerne har tendens til at sammenligne gudekredsens dybe kosmiske og esoteriske funktioner med den snæversynede monotisme i de vestlige religioner, som begrænser forståelsen af de egyptiske guder og den naturlige filosofi, som de personificerer.

Denne tendens har skabt stor forvirring om de gamle egypteres religiøse verdensbillede, og forvirringen har fremmet et mismask af videnskabelige udtalelser, hvor man betragter de gamle egyptere som en religiøst emotionel og naiv kultur, hvor folket blev manipuleret af et fantasifuldt præsteskabs tilfældige luner, hvor præsterne opfandt guder og skabte kulter, når det passede til lejligheden eller fremmede deres egne magtbegærlige og egoistiske interesser.

Skaberguden Khnum i Ras bark

Kosmogoni

Traditionel egyptologi opfordrer også til sammenligning af den kosmogoni¹, der findes i de forskellige egyptiske templer, og man betragter dem som isolerede, selvstændige, mytiske traditioner. Man finder filosofiske modsætninger mellem dem og forklarer, at de skyldes *"uoverensstemmelser mellem før-dynastiske egyptiske stammer"*. Og disse uoverensstemmelser fortsatte – siger man – som udtryk for ideologisk uenighed mellem mysterieskolerne i senere mere civiliserede tider. Ofte påstår man, at favoriseringen af det mytiske tema i en bestemt periode skyldes religiøse præferencer hos den farao, der havde magten på det aktuelle tidspunkt.

For eksempel oplyser nyere fortolkninger af den egyptiske religion, at byen Heliopolis – det geografiske mødested for Nilen og Deltaet – var kultsted for en gudekreds, der bestod af ni guder – en guddommelig enneade.² Og på den anden side af floden ved Memphis fandtes en kraftfuld gudetriade, og det siges, at disse tre skaberguder kom til syne engang i tidernes morgen.

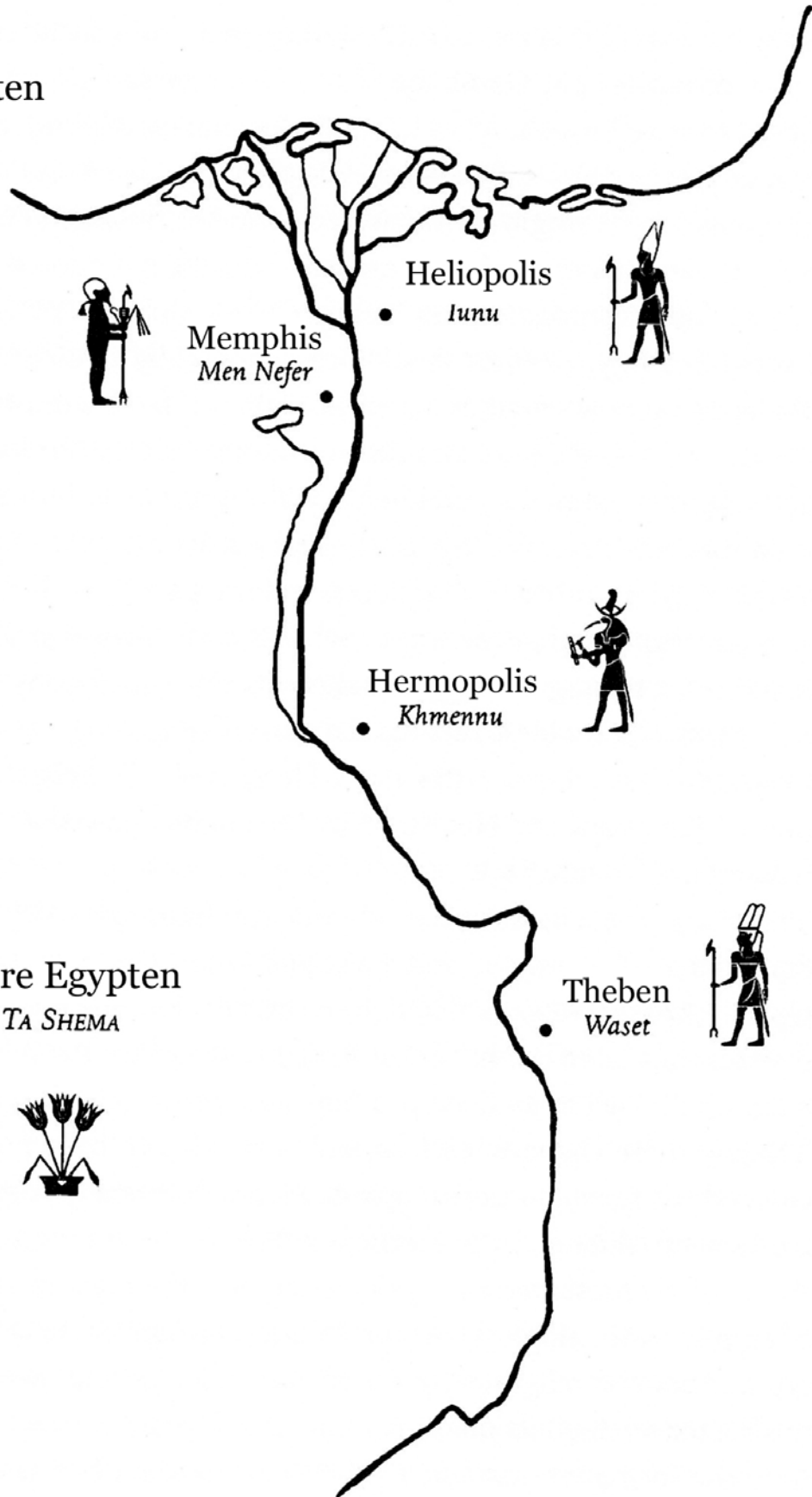
1 Ordet kosmogoni stammer fra græsk og er sammensat af ordene kósmos (verden, orden) og gonê (skabelse, opståen). Kosmogoni bruges i forskellige sammenhænge: Inden for religion og filosofi er kosmogoni læren om verdens skabelse og udvikling. Inden for astronomi er kosmogoni læren om himmellegemernes opståen og udvikling, og dermed en gren af kosmologien.

2 En "enneade" er en gruppe på ni, som på oldegyptisk hed "pesedjet". Det var oprindeligt betegnelsen for en forsamling af ni guddomme i et hierarki med komplementære funktioner, som tilsammen repræsenterer alle elementære kræfter i Universet.

De fire mysterieskoler

Øvre Egypten

TA MEH

Memphis
Men Nefer

Heliopolis

Iunu

Hermopolis

Khmennu

Nedre Egypten

TA SHEMA

Theben

Waset

I Mellemste Rige i Hermopolis fandtes en gudfamilie på otte guder – en guddommelig ogdoade³ – og det siges, at det var den, der var ansvarlig for skabelsen af hele Universet. Og i det legendariske Theben (nutidens Luxor) i det sydlige Egypten, var det en helt anden gudetriade⁴, der var ansvarlig for livets opståen i verden.

De fire mysterieskoler

Disse fire kosmogonier i Heliopolis, Memphis, Hermopolis og Theben betragtes som Egyptens "fire mysterieskoler" af forskere, der også mener, at tidsaktuelle "kulter" eller regionale religiøse opfattelser havde langt mindre betydning. Men på trods af at disse fire mysterieskoler gjorde de fire templer til vigtige centre i en meget lang periode, så var andre gudekredse lige så vigtige, og de påvirkede tankelivet og de kulturelle målsætninger i Egypten i landets fire kronologiske rytmer – Gamle Rige, Mellemste Rige, Ny Rige og i Sentiden.

Forskerne siger også, at disse fire skoler altid lå i filosofisk strid med hinanden – eller måske endda *virkelige* konflikter i løbet af hele Egyptens lange historie. Ifølge de ældste optegnelser, der er fundet i Egypten, var Hermopolis' kosmogoni dominerende i den periode, der er kendt som den arkaiske periode (3100-2700 f.Kr.). I denne periode blev Hermopolis betragtet som Egyptens åndelige kraftcenter og gudekredsen, der repræsenterede centrets kosmogoni, spillede en universel tematisk rolle i kunst og arkitektur.

Herefter mener forskerne, at man kan spore et skift i holdningen til regionen i Deltaet, hvor kosmogonien i Memphis og Heliopolis overlappede hinanden i den periode, der kaldes Gamle Rige (2700-2180 f.Kr.). Hellige skrifter fra perioden afspejler disse unikke kosmogonier, men efter den historiske Første Mellemtid (2040-1780 f.Kr.), opnåede regionen i Theben dominans både politisk og religiøst.

³ I den egyptiske mytologi henviser "ogdoad" (det græske "ογδοάς", der betyder "den ottefoldige") til de otte guder, der var i fokus i Hermopolis i Gamle Rige.

⁴ Triade stammer fra det græske "trias", "triados", som betyder "trehed" eller "trefoldig".

Ligeværdig og harmonisk teologi

På trods af disse forandringer fik alle mysterieskolerne både kongelig og verdslig støtte og opbakning gennem tiderne. Studerende fra landets mange regioner og alle sociale lag i samfundet blev optaget i "Livets Hus" i disse centre, og der blev regelmæssigt doneret midler til støtte og opretholdelse af templernes aktiviteter. En teologisk harmoni præger disse omstændigheder, for det kræver, at der herskede en form for religiøs samhørighed, på trods af at de enkelte religiøse centre samtidig bevarede deres unikke lære og praksis. De enkelte kosmogonier var tydeligvis *ligeværdigt* til stede i uddannelsesmæssige opgangstider i den egyptiske civilisation. I hele perioden dannede de enkelte skabelsesberetninger – uanset hvor tilsyneladende forskellige de var både tidsmæssigt og geografisk og eventuelt i popularitet – en sammenhængende og integreret helhed, der formede et samlet verdensbillede, som de gamle egyptere bevidst kunne rumme og forholde sig til.

Det er derfor indlysende, at på trods af doktrinernes forskellighed, så kunne bestemte religiøse temaer og udtryk ikke bare opstå og forsvinde. Der er snarere tale om, at de specialiserede detaljer blev mere markante i tidens løb, og deres funktioner "udfyldte" et stadig større billede.

Mysterielæren var en esoterisk kode

Denne tilsyneladende gåde kan muligvis løses ved at fortolke udviklingen ved hjælp af symbolikken. Den franske egyptolog og tænker Schwaller de Lubicz var overbevist om, at mysterieskolernes lære ikke kun var baseret på skabelseslegender, men de repræsenterede en *esoterisk kode*, der var skabt af templernes vismænd, og læren bestod i en afkodning af mysterieskolens hemmelige lære. Set i dette lys repræsenterer de forskellige gudekredse cyklusser eller resonanser af selve civilisationen, og derfor blev gudekredsens egenskaber indarbejdet i kunst, arkitektur og litteratur i den periode, hvor den blev skabt. Temples lærere havde bevidst tænkt og skabt et system, som var levende og vitalt, og som både kunne forudsige og instruere den åndelige proces på et hvilket som helst tidspunkt i hele Egyptens historie i forhold til befolkningens erkendelser og erfaringer. Og i kraft af undervisning og kultisk praksis i de enkelte skoler, kunne man åbenbare den guddommelige plan for Egypten i tidens løb. Karakteren af denne plan kan muligvis afsløres ved at studere skabelseslegenderne.

Denne interessante *metaforiske* synsvinkel forklarer de fire egyptiske mysterie-skoler overordnede positioner i forskellige perioder. De fire lokaliteter var både en forbindelse til og en legemliggørelse af gudekredsens liv og kraft i de enkelte kosmogonier. Som en følge heraf blev de fire hellige byer geografiske modstykker til skabelsens fire åndelige verdener, der bragte liv til Egypten. Universet opstod og udviklede sig progressivt, og på tilsvarende måde var den egyptiske civilisation under gradvis udvikling for at manifestere det karakteristiske mytiske sindelag og de kulturelle værdier i overensstemmelse med tidens og naturens cyklusser og i kraft af den voksende indflydelse fra Hermopolis', Memphis', Heliopolis' og den Thebanske mysterieskole.

Fire paradigmer

Når man benytter denne fremgangsmåde, kan man ikke reducere disse fire traditioner til præstelig eller ideologisk uenighed om skabelsen. Historisk repræsenterer de snarere *de fire paradigmer* i den kulturelle udvikling, og metafysisk forklarer de, hvordan fire samtidige og synkrone strømninger – eller verdener – kan opretholde og understøtte livet fra de mindste til de største fænomener rytmisk eller i faser.

På en provokerende måde repræsenterer dette flerdimensionelle billede af Egyptens kosmologiske system en manual for åndelig udvikling, der skal forstås på et højere niveau – nemlig som en plan for både individuel og kulturel transformation. Den mystiske skabelseslegende og de dertil hørende dramatiske skikkelser skal ses som rytmer eller resonanser, der desuden repræsenterer tydelige stadier i menneskets udvikling i flere dimensioner. I mange af de religiøse tekster i det gamle Egypten, kommer denne idé klart til udtryk i skikkelse af den indviede, der træder ind i skabelsens fire verdener og gradvist bliver omdannet til det stof, som hver verden består af.

Synkrone begivenheder

Kort sagt ser det egyptiske intellekt skabelsesakten som et mønster af begivenheder, der ikke sker inden for en lineær tidsramme, men som *synkrone begivenheder*, der består af indbyrdes forbundne fænomener, der påvirker den enkeltes liv såvel som hele livsstrømmen. Disse begivenheder symboliseres af tilsynekomsten af gudekredsen, der repræsenterer energien og dynamikken i en bestemt fase af skabelsen. Mange gamle traditioner udtrykte livets opståen som en tilsynekomst, der skete i flere faser, som eksempelvis de universelt anerkendte elementer ild, jord, luft og vand.

Det samme gjorde den græske filosof af den pythagoræiske skole Philolaos (5. årh. f.Kr.). Han var stærkt påvirket af Egyptens visdom, og han forudsatte, at Universet består af fire verdener eller sfærer: *Olympos* (fiksstjernernes verden), *Kosmos* (planeterne og himmellegemerne), *Ouranos* (den sublunare region) og *Antichthon* (anti-jorden). Han var også den vismand, der definerede de fem kosmiske elementer og de tilknyttede geometriske figurer: *Jorden* (kubussen eller heksæderet). *Ilden* (tetraederet). *Luften* (ikosaederet). *Vandet* (oktaederet). *Æteren* (dodekaederet).

Den egyptiske filosof Plotin uddybede senere forklaringen med et firfoldigt hierarki: *Den første årsag, intelligensen, sjælen og naturen*. De fire verdener indgår også i den kabbalistiske kosmologi: *Udstråling, skabelse, formgivning og handling*.

Herefter skal der fokuseres på de fire temaer i disse filosofiske paradigmer, der udgør kosmologien i det egyptiske univers.

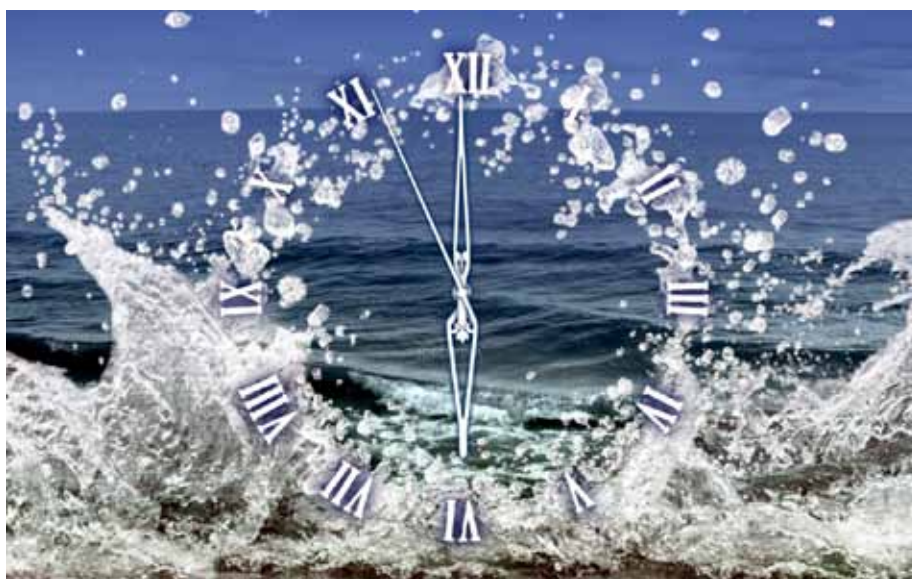

Manu: Den første skabelse – Urhavet (Vand)

Manu: "Vandets horisont".

I det egyptiske univers findes der fire verdener, som gennemtrænger hinanden og påvirke hinanden i tid og rum.

Manus verden ("vandets horisont") er urstoffet, som endnu ikke har antaget form, og som befinder sig i en tid- og rumløs tilstand i den første kosmologiske fase før skabelsen af tid og rum. Alle livsformer udgår fra de "vandmasser", der udgør dette rige. Ethvert potentiale er iboende dette urhav, men potentialerne er undefinerbare. Alle muligheder er defineret, men endnu ikke manifesteret.

Manu – den første bevægelse

Henvisninger til Manus guddommelige land findes i Egyptens hellige skrifter, og det beskrives ofte som det kosmiske sted, hvor gudekredsen trækker sig tilbage i en hvileperiode. I denne forbindelse henviser Manu til den cykliske tilstand af stilhed, hvile og væren,⁵ som kosmiske kræfter træder ind i ved slutningen af en manifestationsperiode. De gamle egyptere afbillede dette hellige sted som en mose – den ældgamle marsk, som alt liv – individuelt såvel som kollektivt – oprindeligt opstod af. Porten til de hellige sanktuarier i templerne er ofte designet på en måde, der formidler dette billede. Templernes himmelhøje søjler forestiller vandplanter (lotus og papyrus), og reliefferne viser dyrenes mangfoldighed i mosen, og hele sceneriet bidrager til at skabe en samlet oplevelse af at befinde sig midt i Universets fødested. Dette sceneri vises mange forskellige steder, som eksempelvis Djosers tempelkompleks i Sakkara (Gamle Rige) og i det gigantiske Amon-tempel i Karnak (Mellemste Rige). Her præsenteres iagttageren for en tidløs opfattelse – for *alt* liv er opstået af det kosmiske urhav. I privatgrave fra Gamle Rige er Manus land afbildet i relieffernes talrige sumpscener, der viser den afdøde som en central skikkelse i skabelsen. Den afdøde smelter symbolsk sammen med de kræfter, der findes i denne kosmiske verden.

⁵ I åndsvidenskaben kaldes denne periode for "Pralaya" (sanskrit), som er en hvileperiode mellem to "Manvantaraer" (sanskrit). En "Manvantara" er en kombination af ordene "Manu" og "Antara", som bliver til "Manu-Antara" eller "Manvantara". En "Manvantara" er en manifestationsperiode eller evolutionscyklus. Man kan også sige, at det er en manifestationsperiode mellem to "Pralayaer" (hvileperioder).

Den første bølge

Den kosmogoni, som Hermopolis repræsenterer, fortæller om den første bevægelse, tone, rytme eller bølge i urhavet.⁶ Gudekredsen i Hermopolis' gudefamilie beskriver de principper, der manifesteres i urhavet. Det minder om de transformationer, der skabes i den første graviditetsperiode i menneskets prænatale liv. Set i et kosmisk perspektiv, er Manu den første bevægelse, den første reaktion og spaltning af energien forud for dannelsen af det atomare stof i Universet.

Aakhut: Kosmologiske processer (Ild)

Aakhut: "Lysets horisont".

Aakhuts verden ("lysets horisont") er beboet af den gudekreds, der antænder *livsgnisten* ved at udstråle lys eller ild i urhavet. Desuden grundlægger gudekredsen mønsteret for alle stofflige former, og på denne måde kan de opretholde deres kosmiske natur og til sidst igen vende tilbage til den himmelske oprindelse, som de udgik fra.

Den anden bølge

Memphis-gudekredsens kosmogoni repræsenterer dette ildaspekt i skabelsens anden bølge. Her manifesteres den individuelle ånd som følge af den første fase i urhavet. Himmellegerne opstår nu i form af stjerner og sole. Set fra menneskets synsvinkel repræsenterer denne fase livets begyndelse med fostrets første hjerteslag, eller den metafysiske begyndelsen på inkarnationen.

Rostau: Menneskets skabelse (Jord)

Rostau: "Åndens horisont".

Rostaus verden ("åndens horisont") repræsenteres af den gudekreds, der forbindes med den jordiske eller fysiske sfære og som etablerede de organiske principper, der gælder for alle, der deler tilværelsen på Jorden. I denne fase antager livet fysisk dual form, som formerer sig gennem parring og udvikler sig i det jordiske liv.

Den tredje bølge

Hermopolis' kosmogoni repræsenterer det jordiske aspekt i skabelsens tredje bølge, symboliseret af den hellige høj, som Solen hvilede på, da jordisk tid blev skabt. Denne fase er udtryk for, at den hellige ild lukkes inde i stoffet i forbindelse

⁶ Svarer til "*I begyndelsen var Ordet, Ordet var hos Gud og Ordet var Gud*" i Johannes-evangeliet, 1,1. Ordet eller tonen skabte bevægelsen og dermed rytmen eller frekvenserne som grundlag for dannelse af stof og form.

med skabelsen af fysisk form. I menneskets liv er Rostau en fase, der stimulerer udviklingen af fire væsentlige organer i fostret – nemlig de organer, der muliggør selvstændig eksistens. I forbindelse med mumificeringen lægges disse organer i kanopekrukker – de fire beholdere, der repræsenterer de fire elementer og rummer *lungerne, tarmene, leveren og maven*.

Kanopekrukker

**Ament: Udvikling
(Luft)**

Ament: "Vestens horisont".

Aments verden ("vestens horisont") indeholder gudekredsens familiemedlemmer, der bevæger sig gennem alle tre parallelle verdener. Periodiske og cykliske funktioner skabes i denne region – eksempelvis Månens faser og Nilens rytmiske oversvømmelser.

Den fjerde bølge

Thebens kosmogoni repræsenterer den fjerde og sidste bølge i skabelsen – luftaspektet. Det svarer til menneskehedens nuværende verden i dens liv i Universet. Gudekredsen i denne verden regulerer de processer, som alle levende former deltager i – både de cykliske og de spontane. I menneskeligt perspektiv svarer det til den fase, hvor livmoderen forlades med de erfaringer og erkendelser, der følger med denne overgang til det fysiske liv og en ny livscyklus i fysisk form. Fødslen gør det muligt at opnå bevidste erfaringer, som kan medføre en udvikling, der skaber bevægelse gennem flere tilværelsesplaner.

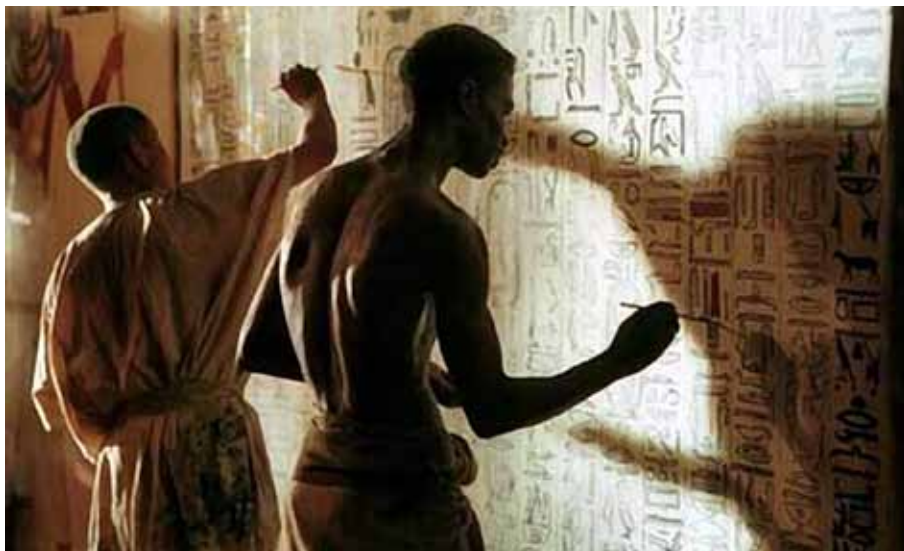

Begravelsesceremoni – Ramoses grav på Vestbredden i Luxor

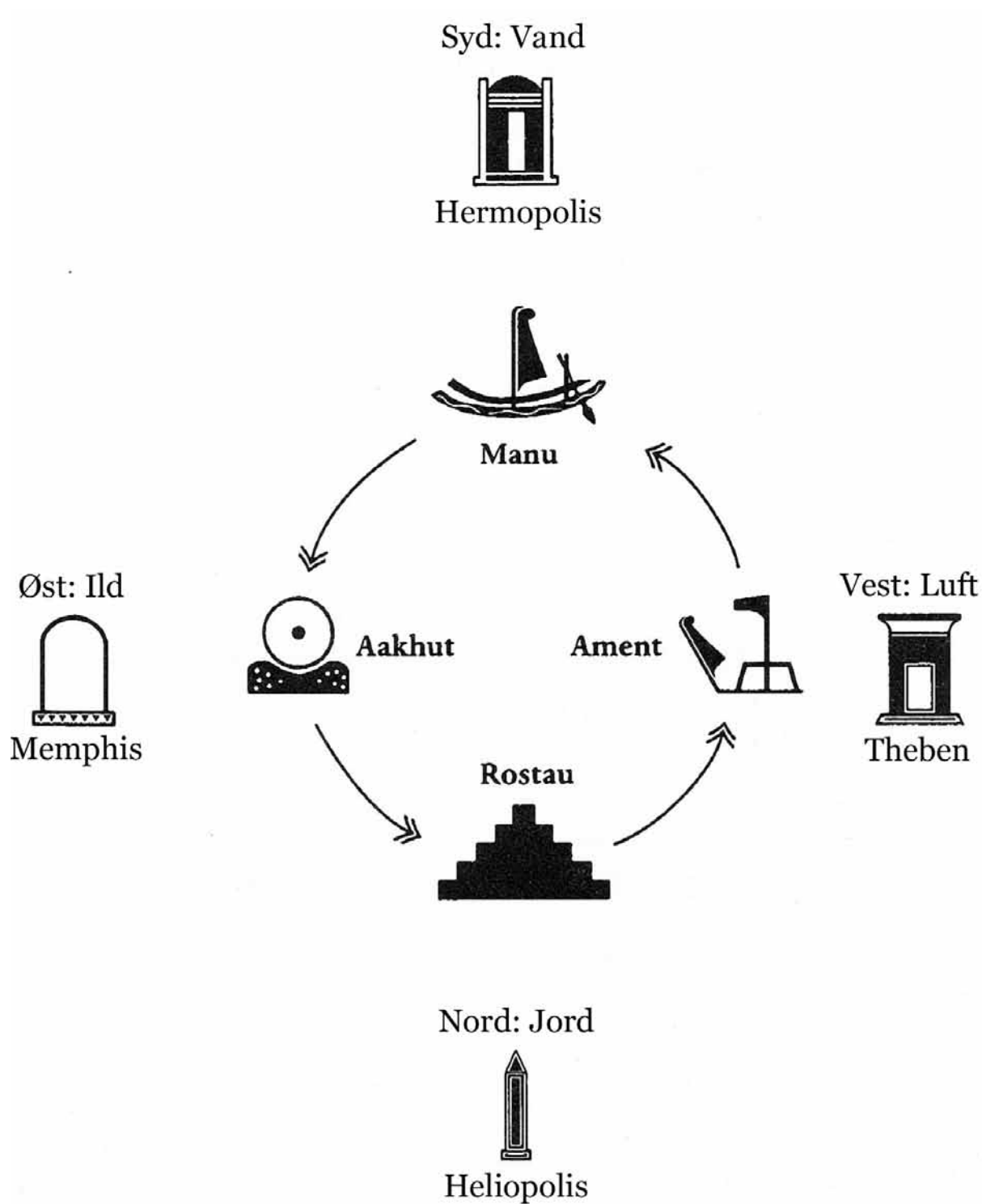
Amenti

I det gamle Egypten refererer Ament til højre hånd og retningen vest (sådan som man ser verden, når man ser mod syd). I Egypten blev alle begravelser foretaget på Nilens vestbred, og *Amenti* er et af navnene på de guder, der repræsenterer de mennesker, der er "gået over". *Amenti* er desuden en betegnelse, der nogle gange gives til Osiris i hans aspekt som afdød gud. *Amentiu* er et navn, der ofte benyttes i begravelsesteksterne, og det henviser til de mennesker, der er gået ind i "Vestens land" (efterlivet), og *Amentet* henviser til Aments "skyggeverden".

Denne kosmiske verden anses for den ultimative destination for de, der har levet en fysisk tilværelse, og her tilbydes den afdøde en overjordisk eksistens – et "paradis", hvor efterlivet kan sammenlignes med menneskets liv i den mest ideelle udgave. Denne verden er opdelt i mange sale, sanktuarier og niveauer (eksistensplaner og bevidsthedsniveauer), og tilsyneladende er de hellige steder på Jorden spejlbilleder af de hellige steder i denne himmelverden.

Skabelsens cyklus

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk